

■ A Noran kiadónál tavaly újra kiadásra került Krúdy *Ady éjszakai* c. könyve, mely kilenc hosszabb-rövidebb történetet tartalmaz, mondjuk úgy, az Ady-korabeli Pestről. Jelen kiadás a Helikon kiadónál 1989-ben szintén Fábri gondozásában megjelent kötet utánnomása. A szövegeket először Krúdy a *Nyugat* és a *Világ* hasábjain közölte 1925–26-ban, s csak jóval halála után 1947-ben jelentek meg önálló kötetben a Fehér Holló kiadó jóvoltából. A Fábri-féle kiadás ebből az első gyűjteményből és az *Írói arcképek* c. Krúdy-könyvből szétválasztott egyeb Adyról szóló szövegekből fésüli össze az (egyébként nem létező) Ady-ciklust (regényt?), megtoldva még egy-két nyalánksággal. A könyv ugyanis rendkívül dizájnosra sikeredett, szinte minden megvan, ami csak egy élménydús beleérző olvasmányélményt elősegíthet: színes keményborító grafikával, korabeli kabarekat hirdető plakátábrázolások a külső-belső előzőken, s a novellák után telis tele különböző személyek és helyszínek fotóival. Kérdés persze, mennyire szükségesek, s mennyire indokoltak ezek a kiegészítők egy Krúdy-kötet kapcsán. Ízlesek és pofonok.

A könyv hátsó borítóján elhelyezett ajánló szerint a következő, meglehetősen érdekes mondatba lehet sűríteni a mintegy 170 oldalas szöveget: „Semmi sem aktuálisabb (és hitelesebb) – amennyiben hajlandók vagyunk Ady Endre életében élni –, mint Krúdy Gyula *Ady Endre éjszakai* című legendáriuma”. Az idézet kissé körmönfont mondat szerkesztési stratégiája látható módon elsősorban a könyv elszalasztatlan aktualitását kívánja hangsúlyozni. Elsőre kissé érthetetlen ez a fene nagy aktualitás. Minimum felmerül a kérdés, miért akarna a mai kor olvasója pont Ady korába visszatérni? E-re legfeljebb azt válaszolhatnánk, hogy ha elolvassuk, akkor esetleg párhuzamokat találhatunk a huszadik század elején kiépített Pest és a mostani Pláza-főváros között. Kissé tovább merengve és a kötetet elolvasva azonban még beteszkelhetjük jónéhány kategóriába.

A Norannál ugyanis 2004-ben már kijött a kötet „ikertestvére” (*Bródy Sándor vagy a Nap Lovagja*), melyek a szakirodalom szerint egy tervezett nagy Pest-regény embrióalakban maradt részeit alkotnák Krúdy életművében. Így egyszerre lehet az irodalomtörténeti érdeklődés része, s kerülhet a városokkal, a városok reprezentációival foglalkozó újabb kultúrantropológiai kutatások fókuszába. Ezt támogatná a kiadói sorozat címe (*Írók Legendáriuma*), mely akár a napjainkban oly divatos (irodalmi) kultusz-kutatások tevékenységeit is felidézheti. Ez utóbbi törekvés hangja egyébként elég markánsan jelen van az utószóban. Mint látható a könyv teljesen up-to-date, sőt, olyannyira megkerülhetetlen, hogy még a hátsó fülszöveg kultikus vonatkozásokat felerősítő legendárium szavát is „életre kelti” beindítván annak „olvasandó, magyarázó felirat” jelentéseit.

Érdekes módon azonban a fülszöveg idézett részének gondolatmenete és predikatív szerkezete egyszerre megtönik egy zárójeles megjegyzéssel és egy közbevetett mellékmonddal. Az így keletkezett üres hely azonban hirtelen egy olvas(tat)ási stratégiával „töltődik fel” (hitelesség), mely elég rámenősen indokolni akarja a kötet új- és időszerűségét. E feltételezhetően gazdasági szempontokat szem előtt tartó kiadói marketing-stratégia által sugalmazott hitelességnek mindössze egy feltétele lesz: az olvasó. Pontosabban: „amennyiben [mi, olvasók] hajlandók vagyunk Ady Endre életében élni”, azaz ha mi, szófogadó és beleértő olvasóként az olvasással együtt a szövegbe lépünk, akkor a könyv-ajánló ígérete szerint ezt a „végzetes sorsú zseni, a nagy költő” (Ady), vagy ennek profanizált alteregója, Agyibagyi (ahogy a könyvből néha megjelenik) azzal hálálja meg, hogy alámerít bennünket a mérges, erős pálinkák mámoros világába. Oda, ahol mindent és mindenkit átít az irodalom. Azzal a kis különbséggel, hogy mégiscsak Krúdy szövegeket olvasunk, következésképpen az olvasó nem adysan „démoni nőstényekkel” vagy „izzó szenvedélyekkel” találkozik, hanem sokkal inkább krúdyosan sápadt, „hajnali misékre járó áhítózó, kopott kis éjszakai nők” elégitik majd ki a kispolgári kényelem utáni vágyait. (vö. Fábri Anna: *Utószó*, 183., 186.) E különbségétel viszont azt is implikálja, hogy az ajánló által beígért vidámpark, vagy legalábbis valóság-show, nem feltétlenül a kötetbeli Krúdy-szövegek szája ize szerint való.

A referencialitás burjánzását a fent említett képi kiegészítők csak tovább fokozzák, még jobban elősegítve ezáltal az előírt belemérlést. Ezt viszont megbonyolítja kissé, hogy a könyvből közölt források között nemcsak „főhősünk”, Ady Endre kap arcot, hanem pl. Krúdy Gyula is, aki annyiban maga is hozzájárul a zavarkeltéshez, hogy autoritativ hatalmával élve önmagát hol szereplőként, hol pedig szerzőként pozicionálja. Hasonló zavarokat okozhat a könyvborítón készült grafikus kép. E kép nem más, mint montázs a kötetben is megtalálható *„A Meteor Szálloda és Kávéház az Erzsébet körúton”* c. képnek, mely a huszadik század tízes-húszas éveinek Pestjét hivatott reprezentálni, ill. Székely Aladár népszerű Ady-fotójának (*Ady Endre 1913 őszén*). Az egymásra montírozott Ady és a városrészletet ábrázoló épületek meglehetősen érdekes szellem-hatást váltanak ki: Ady szellemeszerű testén ugyanis átsejlik a város képe, ettől viszont annyira összefonódnak, egymásra csúsznak, hogy végül az egyik képet sem lehet önállóan megképezni. A két kép illetően egymásba játszódsága, a kiadói ajánlathoz igazodva, erőteljesen felkelt(het) az egymásra olvashatóság „gyanúját” (vagy intencióját), vagyis hogy az emberi alak és az épület között lévő metonimikus kapcsolat egyben értelmezhetőségük alakzataként működik: az épület olvashatóságának feltétele az emberi alak, a várost viszont a szellem légius testén keresztül értelmezhetjük, ahogy a szálloda nevét, az írást, a szöveget is csak Ady állán és zakójának szövedékein keresztül lehet kibetűzni.

Meglehet, sokat foglalkoztam a szöveg perifériális pontjaival, a paratextusokkal, de tettem ezt azért, mert rendszerint az ilyen referencialis-mimetikus szándékok tesznek egy könyvet sérülékennyé, s könnyen kiderülhet a turpisság: csak egy illúzióval állunk szemben, pontosabban szimulákrummal. A város és a kor szimulákrumával, melyet a szövegek

és képek túlburjánzó jelölőtermelése hoz létre. Már a borítónál feltűnhet, hogy a montírozás következtében Ady áttetsző szellemalakja inkább eltörlő, olvashatatlanná és légneművé teszi a várost, a világot, melyben olvasóként élni szeretnénk. Vagy hogy igazából már az utószó írója sem tudja eldönteni, a szöveg felnyitja-e a századelő kocsmáinak ajtaját vagy pedig elmosza irodalom és valóság határát. (180–182.)

És valahol épp ebben körvonalazódik a szövegek problematikusága, abban tehát, hogy mennyiben és mitől tekinthetünk egy szöveget dokumentumnak. Nem mondom, hogy a kötet ellentmondásai (a szöveg egyszerre mimetikus és fikcionális) téves olvasatokból származnának, hiszen a Krúdy-szövegek nyelve sokban maga is lovat ad az efféle olvasatok alá. Első olvasatra például könnyen mondhatnánk olyanokat, hogy Adyról és a korabeli irodalmárokról, az éjszakai életben tevékenyen részt vállaló írókról, költőkről, kurvákról és kocsmatöltelekekről szólnak a történetek, vagy hogy számtalan valóságos helyszín (kocsmák, kupleráj, kávéház, szálloda, utca stb.) jelenik meg a lapok hasábjain. Hiszen a történetekben, akár csak más Krúdy-írásokban, hemzsegnek az irodalmárook nevei (Cholnoky Viktor, Hatvany Lajos, Molnár Ferenc stb.), vagy többször is végigmászunk a szereplőkkel pl. az Andrássy úton. Tele van

GABORJÁK ÁDÁM

Agyibagyi

Krúdy Gyula: *Ady Endre éjszakai*
(s. a. r. Fábri Anna). Noran, 2005.

tehát a kötet olyan jelölőkkel, melyek olyan intenzitással indítják be a referencialitás termelődését, hogy az olvasó hajlandó lesz az olyan filológiai „bizonyíthatóan” fiktív részek referencializáló olvasására is, mint mikor Reinitz Béla és Ady egy asztalnál ülnek a Három Hollóban az utolsó bekezdés tavaszán.

De elégedjünk-e meg ennyivel, s fogadjuk el a filológiát mint vezérszavakat, mellyel megszüntethetjük a Krúdy által „újraterepített időt” (182.), valóság és irodalom zavaró keveredését, s igyunk még egy kortyot a sörünkből a Három Hollóban? Nem hinném, hogy ezzel megoldanánk a problémát. Sőt, ezzel sok mindent kidobunk az ablakon, többek közt Krúdy stílusát (bármit is értsünk ezen), a szöveget és természetesen a (rég és csúf) retonikát. Csak megkerüljük az olyan rendkívül izgalmas interpretációs szaltó mortalékat, hogy ezek a rendkívül valóságos korabeli figurák többször is szellemekké, bolondokká és szentekké, ködlovagokká válnak a metaforák által (pl. rögtön az első történet kísérletként jellemzi hőseink éjszakai tevékenységét), vagy hogy a narrátor ki-be ugrál a történetben, s ez igen érdekes megkettőzésekhez vezet az elbeszélői szubjektumban, ami természetesen a diegézist sem hagyja érintetlenül. Mikor önmaga ellen fordul a jelölőrendszer, a retonika és a narráció eltörlő referencialitás működését, s beindul a játék.

Befejezésképpen be kell látnom, hogy fogalmam sincs, mi volt a célja ennek a felturbózott kiadásnak. Ha ugyanis átadom magam az utószóban kiemelt céltartalomnak, és a kötetet kultusz-kutatási törekvés-ként közelítem meg, azaz egy irodalmi kultusz kialakulásának bemutatását látom benne, akkor nem tudom nem észrevenni hogy a Noran kiadása kép és szöveg egymás mellé helyezésével tulajdonképpen nem tesz mást, mint belefojtja az irodalmat a referencialitásba, és kizárólag a szövegek dokumentatív működésére hagyatkozik. Hiába is kívánná Fábri Anna utószava egy ezt meghaladó pozícióban láttatni, a kötet ebben a formában, ilyen grafikus és képi elemekkel csak fenntartásokkal válhat egy érdembeli kultusz-kutatás „dokumentumává”. ■